
СИМВОЛІЗАЦІЯ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО ТА ПЕРСОНАЛЬНОГО ВИМІРІВ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ В ТВОРЧОСТІ АНДРІЯ ПЛАТОНОВА

УДК 930.1

Бороденко О. В.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Розглядається символіка екзистенційного та персонального вимірів людського буття в творчості російського письменника Андрія Платонова. Життєвий світ людини в романі "Чевенгур" аналізується як світ мандрівника; світ в якому людина шукає власну сутність.

***Ключові слова:** символ, екзистенційний рівень, персональний вимір, життєвий мир, хронотон.*

Протягом останніх років автором доповіді досліджуються філософсько-антропологічні ідеї в творчості видатного російського письменника 20 ст. Андрія Платоновича Платонова (1899-1951).

В основі концепції автора лежить розроблена А. Платоновим у філософсько-художній формі ідея про *багатомірність людського буття*, структуру якого можна умовно поділити на три рівні: *тілесний, екзистенційний та персональний*.

Об'єктом цієї статті є сукупність філософсько-антропологічних ідей А. Платонова, що дістали втілення в романі "Чевенгур". *Предметом дослідження* виступають окремі аспекти філософської символіки роману "Чевенгур", що вказують на наявність езотеричної образності та містичної складової філософського символу в творчості А. Платонова. *Метою* цієї роботи є довести вказану наявність; зробити спробу тлумачення окремих аспектів філософської символіки у А. Платонова, що дозволяє простежити розвиток онтологічної проблематики в творчості письменника.

Ряд дослідників, що вивчали та вивчають філософські аспекти творчості Андрія Платонова (зокрема, К. Баршт, М. Геллер, О. Кузьменко, С. Семенова, Л. Шубін, Є. Яблоков) відзначають наявність певного містичного змісту в філософській символіці роману "Чевенгур", повістей "Ювенільне море",

"Котлован", численних оповідань письменника. Так, наприклад, петербурзький вчений К. Баршт у публікаціях в журналах "Русская литература" та "Вопросы философии" замислюється над змістом таємничого символу "*речовина існування*", який зустрічається у А. Платонова.

Як зауважує М. Геллер, лише двоє людей роблять спробу вирватись із цього "полону" – *рибалка* (батько Сашка Дванова) та *машиніст депо*. Обидва помирають: рибалка кидається в озеро Мутєво; машиніст-наставник вмирає від травми на робочому місці. Особливо загадковою є смерть першого. Рибалка прагнув збагнути *таємницю смерті*. Він "багатьох розпитував про смерть й сумував від своєї цікавості; цей рибалка більш за все любив рибу, не як їжу, а як особливу істоту, що напевне знає таємницю смерті" [1, с. 28]. *Риба* для нього символізує *містичне знання про потойбічне життя*: "Риба між життям і смертю перебуває, від того вона й мовчазна й дивиться без виразу ... вона все вже знає" [1, с.28]. Рибалка "бачив смерть як іншу губернію, що розташована під небом, неначе на дні холодної води, – й вона його манила" [1, с.28]; він мріяв "пожити в смерті й повернутись" [1, с.28].

Взагалі, *вода* в творчості А. Платонова, виступаючи як традиційний для багатьох культур *символ життя*, є водночас і *символом смерті*. Це відзначають, зокрема, Л. Карасьов [2, с. 39], Є. Яблоков [2, с. 44-45]. А. Платонов прагне зняти *суперечність між "водою" і "небом", "верхом" та "низом"*.

Фрейд у "Тлумаченні сновидінь" розглядає *символіку води як втілення материнського начала*. [3, с. 288].

Другий хронотоп роману – "подорож". У цьому (досить великому за обсягом) фрагменті твору Сашко та його товариші знають лише два часи: минуле та майбутнє. Вони прагнуть якомога скоріше "вискочити" з реальності, із теперішнього часу [1, с. 194].

Третій хронотоп, в якому перебувають персонажі роману, – *утопічне "місце Сонця" Чевенгур*. В цьому місці "зупиняється час", взагалі припиняється дія просторово-часового континуума [4, с. 196]. Місто гине в своєрідному Армагеддоні, що являє собою "останній вирішальний бій між "машинальною силою" та "чевенгурзькою стихією", бій між двома утопіями" [4, с. 196-197].

Залишаючи знищене місто, Дванов з товаришами знову опиняються у *стену* – *порожньому просторі* – *часі людського існування*. Копенкін гине від руки вбивці, а Сашко Дванов, так і не рогадавши таємницю буття на екзистенційному рівні, бачить "безвихідне небо, що робить весь світ порожнечею" [1, с. 397].

Дванов *потрапляє знову у своє дитинство*, завершуючи життєвий цикл. Він приходить на берег озера Мутево, впізнає там свою забуту в малі роки вудочку. Дванов уходить в воду життя (смерті), "продовжуючи своє життя... в пошуках того шляху, яким колись пройшов батько в зацікавленості смертю, а Дванов прямував у почутті сорому життя перед слабким, забутим тілом, залишки якого стомились у могилі, тому що Олександр був одне й те ж саме з тим досі не знищеним, жевріючим слідом існування батька" [2, с. 398-399]. А. Платонов доходить висновку про *неможливість імманентного проникнення в таємницю буття, оскільки її неспроможна людина, закинута у світ, а лише людина звільнена*.

Висновки.

1. Езотерична образність посідає помітне місце в загальному контексті філософської символіки роману А. Платонова "Чевенгур", що дозволяє наблизитись до розкриття змісту філософсько-антропологічних ідей в творчості письменника.

2. Пошуки героїв роману спрямовані на розкриття таємниці людського буття, що втілюється в ряді символів ("шлях"; "вода"; "небо"; "верх"; "низ" та інші);

3. Осмислюючи сутність та смисл людського буття А. Платонов у своєму романі "випробовує" людину на екзистенційному рівні буття, показуючи неможливість спроб імманентного проникнення в таємницю буття, утопічність ідей Миколи Федорова про імманентне воскресіння предків та єднання людства.

Література

1. *Платонов А.П. Чевенгур* / Андрей Платонович Платонов. – М.: Высшая школа, 1991. – 654 с. – (Библиотека студента-словесника).

2. *Карасёв Л.В.* Вверх и вниз (Достоевский и Платонов) / Л.В. Карасёв // Вопросы философии. – 2000. – №6. – С. 34-47.

3. *Фрейд З.* Толкование сновидений / Зигмунд Фрейд; [пер. с нем. А. Григорашвили]. – Минск: Попурри, 1998. – 576 с.

4. *Бороденко О.В.* Вплив філософських ідей Миколи Федорова на творчість Андрія Платонова / О.В. Бороденко // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць; [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – Київ, 2009 – Вип. 24. – С. 314-321.

Borodenko O. V. Symbolism of existential and personal levels of human being in Andrei Platonov works

Symbolism of existential and personal levels of human being in A. Platonov works is shown. World of life in the "Chevtnhur" like a world of piligrime and one than helps the opening self essence to human are analysed.

Key words: *symbol, existential level, personal level, world of life, chronotopos.*